

Krijgsraad zitting d.d. 29 oktober 2018 te 09.00 uur
Inzake E.L. Boerenveen / O.M.

P.G. no. 4742-04

Dupliek Pleidooi van Mr. F.F.P. Truideman,
Advocaat, op de repliek van de Auditeur-
Militair Mr. R. Elgin d.d. 30 juli 2018

President en leden van de Krijgsraad, Auditeur Militair,

Het moment nadert waarop uw Krijgsraad zich zal uitlaten over de beschuldiging aan het adres van de heer Etienne Lionel Boerenveen. Cliënt weet zich onschuldig aan de verwijten, en meent dat het dossier zijn onschuld aantoont. Juist daarom betreurt hij het dat de AM volhardt in zijn standpunt.

Reeds in eerste termijn werd betoogd dat de motivering van de eis van de AM tekortschoot. De verdediging heeft dat betoog van een onderbouwing voorzien. Nauwkeurig is aangegeven op welke essentiële onderdelen van de bewijsvraag het dossier in gebreke blijft. De verdediging heeft aldus gemotiveerd gewezen op de zwakke plekken in de bewijsvoering van de AM.

Het is jammer dat de AM – die bij repliek standpunten aandroeg waarvan hij stelt dat de verdediging deze niet gemotiveerd zou kunnen weerleggen¹ - zich niet inhoudelijk over die uitdrukkelijke onderbouwing heeft uitgelaten. Daar hééft de verdediging immers het juridisch relevante betoog van de A.M. gemotiveerd weerlegd. Op die gemotiveerde weerlegging is de A.M. echter niet ingegaan.

Het is overigens niet zozeer aan de verdediging om gemotiveerd de stellingen van de A.M. te weerleggen.

¹ Replik p. 6;

Het is de A.M., die het geëiste wettig en overtuigend moet bewijzen. En daarin is hij (wederom) niet geslaagd. Sterker nog: door na het pleidooi de eis niet nader te motiveren, maar slechts bij het eerder ingenomen standpunt te volharden, heeft de A.M. de specifiek geduide tekortkomingen zonder weerwoord laten bestaan.

De redelijke termijn

De A.M. heeft de moeite genomen om een verklaring te geven voor de ontwikkelingen die tot vertraging in de berechting van cliënt hebben geleid, zonder daarbij in aanmerking te nemen dat de heer Boerenveen geen invloed heeft gehad op, noch betrokkenheid bij het ontstaan van die vertraging.

Hoewel het een juridisch relevant thema is en de verdediging haar betoog dienaangaande handhaaft, gaat deze zaak natuurlijk niet over berechting binnen een redelijke termijn. Dat recht is weliswaar geschonden en bij een onverhoopte veroordeling móet daarmee dus rekening worden gehouden, maar het gaat de heer Boerenveen maar om één ding: het vaststellen van zijn onschuld.

Het ontbreken van opzet

De A.M. blijft cliënt 'de hoogste vorm' van opzet verwijten. In de ogen van de A.M. zou er sprake zijn van vol opzet; het 'willens en wetens nauw en bewust samenwerken' bij het plegen van deze moorden. Waarin ziet hij dan het bewijs daarvoor?

De A.M. motiveert dat als volgt.²

- Qualitate qua zou het onmogelijk zijn om cliënt niet te betrekken in beraadslagingen omtrent strategieën ter voorkoming van tegencoups;
- hij zou medesamensteller van 'het draaiboek' zijn;
- hij zou volgens de getuige mevrouw Brakke-Geer op 8 december omstreeks 19.00 uur de kamer van de Bevelhebber hebben verlaten;
- volgens de heer Flohr op meerdere momenten aanwezig zijn geweest in het Fort; en

² Repliek p. 6;

- voldoende hebben gehad aan een opdracht om het alarmplan in werking te stellen (terwijl dat niet nodig was, omdat alle 16 personen reeds waren opgepakt).

Ik bespreek deze argumentatie (nogmaals).

Ik merk allereerst op dat géén van deze argumenten, direct noch indirect, aantoont dat cliënt op de hoogte zou zijn geweest van een plan om mensen uit de weg te ruimen, laat staan dat hij in de voorbereiding of uitvoering daarvan enige rol zou hebben vervuld.

De motivering door de AM ontbeert wederom onderbouwing. Feitelijk laat deze motivering van de AM zich als volgt samenvatten:

‘Boerenveen had opzet op 15-voudige moord, want hij heeft mede het plan daarvoor samengesteld. Dat is zo, want hij was bataljonscommandant, dus het is onmogelijk dat hij daarbij niet betrokken was. Bovendien zijn er personen die hem op en rond 8 december 1982 in het Fort en komend uit de kamer van de Bevelhebber hebben gezien. En hij heeft het alarmplan in werking gesteld. Dus hij is schuldig.’

Dat betreft een cirkelredenering, gebaseerd op een drogreden, aangevuld met niet redengevende argumenten en niet gesubstantieerde aanwijzingen. Dat is alles wat de A.M. aanvoert, en dat is volstrekt ontoereikend.

Qualitate qua daderschap?

Het eerste argument van de A.M. is een (gevaarlijke) variant van een klassieke drogredenering: een beroep op het *argumentum ad verecundiam*, ofwel het beroep op autoriteit. Omdat Boerenveen kapitein in het leger en bataljonscommandant was, zou het onmogelijk zijn om hem niet te betrekken in beraadslagingen tot het bedenken, uitwerken en vaststellen van strategieën ter voorkoming en/of het elimineren van tegencoups.

De A.M. moet ook zelf inzien dat dit argument reeds op zichzelf geen hout snijdt in de complexe situatie en verhoudingen zoals deze in 1982 in Suriname aan de orde waren.

Het gevaarlijke aan deze redenering is dat de A.M. deze rechtstreeks verbindt aan het bewezen achten van opzet op 15-voudige moord. Hij slaat daarbij ongemotiveerd en volstrekt ten onrechte een stap over: het inschakelen van het leger voor een (op het oog) reguliere veiligheidstaak als het bewaken van de openbare orde, en het beramen van een moordcomplot, zijn twee van elkaar te onderscheiden zaken. Dat in het betoog van de A.M. opgesloten liggende suggestie dat het zonder vorm van proces ombrengen van personen deel uitmaakt van elke denkbare militaire strategie om een opstand of staatsgreep tegen te gaan, is volstrekt onjuist. Een bataljonscommandant van het leger is natuurlijk zeker niet “uit hoofde van zijn functie” onmisbaar bij het opstellen van een plan om bepaalde personen op te brengen en te vermoorden. .

Ik kan mij wel bepaalde militaire strategieën voorstellen waarbij een legercommandant als zodanig betrokken is, maar dan doel ik op plannen voor normale, rechtmatige militaire operaties. Dat waren de decembermoorden niet! En reeds daarom behoeft de stelling dat iemand bij het uitdenken van die moorden betrokken zou zijn, direct en overtuigend bewijs. In plaats van bewijs van zijn stelling aan te bieden, bedient de A.M. zich evenwel van deze drogredenering. Dat is onterecht en moet door Uw Krijgsraad voorzien worden.

Medesamensteller draaiboek?

De stelling dat cliënt medesamensteller zou zijn van “het draaiboek” wordt opnieuw op geen enkele wijze onderbouwd door de A.M. Ook blijft onduidelijk over welk draaiboek de A.M. het precies heeft.

De rechter-commissaris heeft cliënt bij zijn ondervraging voorgehouden “*dat het gebruikelijk is dat binnen de militaire organisatie gewerkt wordt met een bepaald strategisch plan oftewel een draaiboek en nu ik deel uitmaakte van de Legerleiding ik toch iets zou kunnen weten hieromtrent.*”³

³ RC-verhoor E.L. Boerenveen, 7 december 2000, p. 3;

Hierop heeft de heer Boerenveen geantwoord dat er verschillende plannen werden gemaakt en dat er ernstig rekening werd gehouden met ‘contra militaire operaties’. Er is niet verder gevraagd naar de inhoud van deze plannen. Het is echter evident dat de R-C niet doelde op de planberaming om 15 mensen om het leven te brengen, en dat ook cliënt toen niet over die plannen sprak.

Aan deze passage refereerde de A.M. wel in zijn requisitoir. Opvallend is het dat de A.M. enerzijds in het requisitoir nog aanleiding zag te betogen ‘dat wanneer werd aangenomen dat cliënt niet bij de planberaming aanwezig was, hij toch als medepleger kon worden beschouwd’⁴, terwijl hij anderzijds, later in het requisitoir en bij repliek, cliënt zonder nadere toelichting of bronvermelding bevorderde tot medesamensteller van “het draaiboek”. Waar die promotie op is gebaseerd is dus onduidelijk (of het moet voornoemde drogredenering zijn). De A.M. bedient zich in elk geval volstrekt ten onrechte van een onspecifieke passage uit het verhoor van cliënt bij de R-C, waarop zelfs niet is doorgevraagd, om zijn niet-onderbouwde conclusie van een schijn van steun te voorzien.

Daarbij moet gezegd worden dat het gebruik van de term “draaiboek” verwarring schept. Die term wekt de indruk van een fysiek bestaand document waarvan bovendien de inhoud aan eenieder in dit proces bekend zou zijn. Of er ooit een dergelijk document heeft bestaan is echter ongewis, terwijl in elk geval vaststaat dat het zich niet in het dossier bevindt. Over welk draaiboek spreekt de A.M. dan, en wat is precies de inhoud daarvan? Het lijkt er op dat de A.M. alle plannen – bestaande reguliere militaire plannen zoals het alarmplan, specifieke plannen hoe het leger in te zetten tegen een eventuele opstand c.q. staatsgreep, en het plan om tegenstanders van het regime op te pakken en om te brengen – op één hoop schuift en beschouwt als één alomvattend ‘draaiboek’. Waarop hij dat baseert is echter in twee termijnen onduidelijk gebleven.

Zoals reeds bij pleidooi opgemerkt komt de term ‘draaiboek’ – buiten het requisitoir – slechts voor in het boek *“De decembermoorden in Suriname: verslag van een ooggetuige”*.

⁴ Requisitoir p. 4;

In dát boek wordt daarmee uitsluitend bedoeld het plan om een aantal als contrarevolutionairen aangeduide personen op te halen en op te sluiten (en te liquideren), dat in het 'uiterste geheim' was voorbereid en aanvankelijk (tot in elk geval 7 december 1982) slechts bij 5 mensen bekend was. Het boek is geen bewijsmiddel, en bovendien wordt cliënt daarbij niet genoemd – niet als te zijn aanwezig bij het beschreven gesprek, en zeker niet als medesamensteller van het draaiboek. De suggestie dat cliënt één van die 5 personen zou zijn geweest hangt niet alleen volledig in het luchtledige, maar is gezien de toenmalige positie van cliënt ten opzichte van de machthebbers zelfs volstrekt onaannemelijk.

Het is een onjuiste voorstelling van zaken om dat laatstbedoelde 'draaiboek' te vereenzelvigen met het opstellen van gebruikelijke militaire strategieën gericht op bijzondere situaties. Men kan niet de opstellers c.q. betrokkenen bij totaal verschillende plannen ieder beschouwen als strafrechtelijk verantwoordelijk voor het geheel van alle plannen, wanneer deze onverwacht gezamenlijk worden uitgevoerd. De A.M. heeft in de bewijsvoering allerminst de mogelijkheid uitgesloten dat bepaalde beroepsmilitairen – waaronder de heer Boerenveen – en anderen waarvoor vrijspraak is gevraagd of van de verdachtenlijst zijn gehaald, zijn misleid door voor te wenden dat hun taak een reguliere en noodzakelijke inzet uit hoofde van hun functie betrof.

Het argument van de dreigende contracoup was in die periode geen onwaarschijnlijk scenario en dus voor de planberamers van de moorden een welkom excuus om het leger op schijnbaar gerechtvaardigde gronden in te zetten. In dat verband is overleg met leidinggevende militairen voor die militairen te beschouwen als volstrekt normaal.

Plannen om in tijden van sociale onrust openbare gebouwen, het vliegveld en strategische posities te beveiligen zijn voor militairen niet ongewoon en wekken op zichzelf geen argwaan. Dergelijke plannen bestaan op dit moment nog steeds in het leger. Het scenario dat de strafrechtelijk aansprakelijke personen naar de eigen troepen toe van een dergelijk rookgordijn gebruik hebben gemaakt, is niet minder dan een zeer reële optie en achteraf beschouwd in de ogen van cliënt precies wat er is gebeurd.

Het kan niet genoeg worden benadrukt: wetenschap van of betrokkenheid bij reguliere militaire strategieën, en het beramen van plannen om mensen om te brengen, zijn twee verschillende kwesties.

Het is geen wet van Meden en Perzen dat het één verknocht is met het ander. Dat cliënt als leidinggevende militair kennis zou hebben gedragen van, of betrokken zou zijn geweest bij plannen voor de inzet van het leger bij onlusten (zoals het instellen van het alarmplan), brengt dus zeker niet zonder meer met zich mee dat hij óók zou hebben geweten van plannen om 15 personen op te brengen en te doden. De heer Boerenveen was militair en commandant, en het uitvoeren van een strategisch plan voor inzet van het leger is - zoals de R-C al voorhield - in legerkringen niet ongebruikelijk.

Dat er plannen zijn gemaakt die aan deze moorden ten grondslag hebben gelegen, lijkt ook de verdediging evident.

Hoe deze plannen precies hebben geluid, is echter niet bekend. Wie precies deze plannen heeft uitgedacht, en of ze op schrift zijn gesteld, is niet bekend. Wie er - buiten de kring van planmakers - van op de hoogte is gebracht, en wanneer dat was, is ook niet (volledig) bekend. Gezien het gebleken karakter van deze plannen is het echter met absolute zekerheid aan te nemen dat ze zo lang mogelijk geheim zijn gehouden en uitsluitend op 'need-to-know' basis zullen zijn gedeeld. De heer Boerenveen *didn't need to know*. Zoals de A.M. zelf al opmerkte:⁵ hij had voldoende aan een opdracht om het alarmplan in te stellen. Niet omdat hij mededader was, maar omdat hij als beroepsmilitair een dienstopdracht kreeg van zijn meerdere. En die dienstopdracht wekte op zichzelf geen argwaan. Dat hem op enig moment zou zijn medegedeeld dat er 'personen waren opgepakt' maakt dat niet anders. Daarbij is immers niet medegedeeld wat die opgebrachte personen te wachten zou staan (daarvoor is elk geval geen enkel bewijs voorhanden).

De stelling van de A.M., zonder ook maar over enig bewijs dienaangaande te beschikken, dat cliënt bij het opstellen van 'het draaiboek' betrokken zou zijn geweest, wordt dus slechts onderbouwd door te verwijzen naar de rang van de heer

⁵ Repliek p. 6;

Boerenveen. Daarbij worden diverse plannen van volstrekt verschillende signatuur over één kam geschoren en alles als één samenhangend geheel beschouwd waarbij iedereen van het gehele plan op de hoogte zou zijn geweest. Ook voor die aanname draagt de A.M. geen bewijs aan.

Het zonder bijkomend bewijs stellen dat (vol óf voorwaardelijk) opzet op de moord op 15 personen reeds 'qualitate qua' is geleverd, of door betrokkenheid bij (of wetenschap van) strategische plannen om openbare gebouwen te beveiligen ingeval van sociale onlusten of erger, schiet tekort. De suggestie dat betrokkenheid bij plannen voor het één, betrokkenheid bij plannen voor het ander impliceert, schiet evenzeer tekort.

Bewijs dat cliënt bij het beramen van de 15-voudige moord betrokken was, bevindt zich niet in het dossier. Bewijs dat hij bij de uitvoering van die moorden betrokken zou zijn geweest, ontbreekt evenzeer. Bewijs dat hij van het voornemen tot of het uitvoeren van die moorden op de hoogte was en nadien nog een wezenlijke bijdrage daaraan zou hebben geleverd, is evenmin voorhanden. De tenlastelegging laat zich derhalve op grond van het beschikbare materiaal eenvoudigweg niet bewijzen.

Verklaringen omtrent aanwezigheid

Dat wordt niet anders door de verklaringen dat hij in het Fort of komend uit de kamer van de Bevelhebber zou zijn gezien. De verdediging betoogde reeds dat uit het dossier niet kan blijken wat er in aanwezigheid van cliënt besproken zou zijn, en wat er zich tijdens zijn aanwezigheid in het Fort zou hebben afgespeeld. Op dat – zeer relevante! – argument is de A.M. op geen enkele wijze ingegaan. Dat laat zich ook goed verklaren: het dossier bevat immers op dat doorslaggevende onderwerp geen enkel bewijs. Of cliënt door zijn – gestelde - aanwezigheid kennis heeft gekregen aan de gebeurtenissen staat dus allerminst vast, laat staan dat zijn enkele aanwezigheid ook op strafrechtelijk relevante betrokkenheid bij de feiten zou wijzen. Juist in dat verband heb ik de jurisprudentie op het gebied van het medeplegen in eerste termijn uitvoerig besproken.

Bovendien is ten aanzien van deze getuigenverklaringen relevant wat de verdediging in de eerste termijn betoogde omtrent de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen die zoveel later zijn afgelegd. De A.M. heeft naar aanleiding hiervan een rechtspsychologisch exposé gegeven en zijn verwijzingen dienaangaande naar de relevante literatuur zijn absoluut interessant. In essentie onderschrijft de samenvatting van de A.M. daarmee echter het betoog van de verdediging in eerste termijn.⁶ Het geheugen is feilbaar, werkt reconstructief en kan onder invloed van bronverwarring, sociale invloeden (en tijd!) fouten maken. Daarmee is niet gezegd dat geen van de verklaringen kán kloppen, maar wel dat het uiterst riskant is om iemand te veroordelen op basis van een verklaring dat hij op een bepaald moment decennia geleden ergens zou zijn geweest. Zoals gezegd ontbreekt het aan verdere informatie wát hij daar deed en wat er toen gezegd of gedaan is, zodat de stap naar bewijs voor deze feiten op die enkele grond reeds een (te) grote is. En dáárbij voegt zich dan nog eens het risico van een vergissing in dag of tijdstip of locatie.

Die opeenstapeling van argumenten door de verdediging lijkt de A.M. over het hoofd te zien.

Het argument van de verdediging dat de bewijswaarde van de verklaringen laag is, vindt zijn grondslag in het feit dat er uitsluitend wordt verklaard over de aanwezigheid van cliënt op een bepaalde plaats, zonder dat die aanwezigheid in een concreet belastende context wordt geplaatst. Zijn eventuele aanwezigheid alleen zegt niets, en dus bewijzen deze verklaringen geen opzet op het tenlastegelegde. Dat er bovendien getwijfeld moet worden aan de juistheid van de verklaringen – op grond van argumenten zoals in eerste termijn door de verdediging gegeven – is een bijkomende factor die doet twijfelen aan de accuraatheid van de afgelegde verklaringen. Kloppen de beschreven plaatsen en tijdstippen wel, na zoveel jaren opgegeven en voorts gelet op het feit dat de getuigen zelf daarover wisselend verklaren? Ook onderling steunen de getuigenverklaringen elkaar niet. Dat zijn argumenten die elkaar versterken en die de twijfel doen toenemen.

⁶ Repliek p. 4;

De A.M. repliceert voldoende rekening te hebben gehouden met de mogelijkheid van beïnvloeding, en tot de conclusie te zijn gekomen dat de bewijswaarde van de door hem gebruikte getuigen als heel hoog moet worden aangemerkt. Toch heeft één van die getuigen, mevrouw Brakke-Geer, ter zitting van 4 juli van Uw Krijgsraad desgevraagd verklaard ‘niet zeker te weten of zij Boerenveen binnen de muren van het Fort heeft gezien op 8 december 1982’.⁷ De A.M. bezigt echter haar eerdere verklaring ten overstaan van de politie en R-C, dat dit wel zo zou zijn geweest. Is die eerdere verklaring dan zo veel betrouwbaarder, of is zij juist ter zitting met ‘voldoende ophaalaanwijzingen’ geconfronteerd om die eerdere verklaring terecht te herroepen? En bovendien: zij verklaarde ter zitting eveneens dat zij de heer Boerenveen nimmer heeft moeten uitnodigen voor vergaderingen. Toch stelt de A.M. op basis van de herroepen verklaring (dat cliënt op 8 december 1982 louter aanwezig zou zijn geweest in het Fort), dat hij één van de planmakers zou zijn? Dat is niet overtuigend.

Ten aanzien van de getuige Flohr heeft de verdediging een substantieel aantal getuigen geduid die aanwezig waren in het Fort en die cliënt daar niet hebben gezien (Vrede, Chotkan, Naïm en Mohammetsait), dan wel die cliënt op die tijdstippen uitdrukkelijk op een andere locatie plaatsten (Vroom en Sedney). Bovendien heeft de verdediging er op gewezen dat Flohr in de eerste versie van zijn verklaring de naam van cliënt helemaal niet heeft genoemd. Waarom de verklaring van Flohr dan zo betrouwbaar zou zijn, en de overige verklaringen niet, wordt door de A.M. niet gemotiveerd.

Voor wat betreft de verwijzing naar het dagboek-experiment van Wagenaar: een wezenlijk verschil is dat het daarbij ging om schriftelijk genoteerde, speciaal geselecteerde herinneringen (2 per dag). Peter van Koppen noteerde daaromtrent in *“Overtuigend bewijs: indammen van rechterlijke dwalingen”*.⁸

“Het bleek dat de herinnering het beste werd opgeroepen als de wat-aanwijzing werd gegeven en het minst goed met de wanneer-aanwijzing. (...) Wagenaar vond ook dat hoe meer aanwijzingen werden aangeboden, hoe gemakkelijker hij zich iets herinnerde:

⁷ P-v zitting 4 juli 2008, p. 6;

⁸ Nieuw Amsterdam Uitgevers, 2011, p. 154;

met drie aanwijzingen werden tot zes maanden terug bijvoorbeeld vrijwel alle gebeurtenissen herinnerd en tot vijf jaar terug iets meer dan de helft. Let wel: dit betekent niet dat iedereen zich na vijf jaar de helft van alle gebeurtenissen nog herinnert, want het ging uitsluitend om gebeurtenissen die Wagenaar op de dag zelve als belangrijk had genoteerd.

Voor veel getuigen in strafzaken is het misdrijf niet zo lang geleden. Zij hebben geen reden om te liegen. (...) In die situatie zijn getuigen meestal goede getuigen.”

Voor de getuigen in deze strafzaak waren de gebeurtenissen waarover zij verklaarden juist véél langer dan 5 jaar geleden. En bovendien gaat het – in casu - niet om speciaal ter herinnering genoteerde gebeurtenissen. En ten slotte gaat het bij uitstek om de wanneer-aanwijzing: de minst betrouwbare van alle aanwijzingen. Onder die omstandigheden blijkt de stand van de literatuur de waarschuwendende woorden van de verdediging juist te onderbouwen. De verdediging persisteert dan ook bij die woorden.

De opdracht tot het instellen van het alarmplan

Ten slotte merkt de A.M. nog op dat het opzet van de heer Boerenveen zou volgen uit de vaststelling dat hij voldoende had aan een opdracht om het alarmplan in werking te stellen, terwijl zulks niet noodzakelijk was omdat alle 16 personen reeds waren opgepakt. Vermoedelijk bedoelt te A.M. te betogen dat het alarmplan daarom alleen maar kon dienen om de feiten te bemantelen en geen echt beveiligingsdoel had.

Daarvoor is om te beginnen noodzakelijk om aan te tonen dat degene die het alarmplan in werking stelde, niet alleen wist dat er 16 personen waren opgepakt, maar ook dat deze vervolgens zouden worden omgebracht. Reeds dat blijkt niet uit het dossier: er is geen bewijs waaruit kan volgen dat de heer Boerenveen op de relevante momenten op de hoogte was van hetgeen de slachtoffers zou worden of is aangedaan.

Zonder wetenschap kan er geen opzet zijn.

De aanvullende 'argumenten'

De in aanvulling genoemde aspecten voegen evenmin iets toe aan de bewijsvraag die Uw Krijgsraad dient te beantwoorden. Ik merk met alle respect op dat deze aanvullende opmerkingen wat onsamenhangend aandoen. In welk verband zij zouden staan tot het vermeende opzet van cliënt is de verdediging niet duidelijk geworden. Ik bespreek ze desalniettemin in het kort.

Dat een militair zich ter uitvoering van zijn plicht of gegeven orders, ondanks eventueel gevaar, heeft begeven naar zijn standplaats, toont slechts plichtsbesef aan. Dat er schoten te horen waren in Paramaribo kan voor een plichtsgetrouw militair evengoed reden zijn om te veronderstellen dat het instellen van het alarmplan inderdaad nodig was en dus als een bevestiging voor de gegeven opdracht zijn opgevat. Dat er in de chain of command onderling contact is, is normaal. En dat de heer Boerenveen deel uitmaakte van de legerleiding is geen redengevende omstandigheid, maar eerder een ontlastende. Hij werd bij zijn toetreding tot de legerleiding immers niet toegelaten tot het Militair Gezag, waartoe zijn voorganger wel behoorde. Relevant is dus niet dat hij behoorde tot de Legerleiding, maar dat hij níet behoorde tot het Militair Gezag en tot de politieke machthebbers. Dat toont immers juist aan dat hij op afstand stond van de machthebbers.

Voorwaardelijk opzet: het Bacchus-arrest en het gevaarlijke hond-arrest

De rechtspraak van de Hoge Raad is in hoge mate casuïstisch van aard en derhalve moet ervoor worden gewaakt om niet te licht vergelijkingen te trekken tussen bepaalde zaken. Het Bacchus-arrest is geen standaardarrest waarin de Hoge Raad zich in algemene termen heeft uitgelaten over het leerstuk voorwaardelijk opzet.

Men heeft de casuspositie van die zaken (bewijsconstructie van het Hof, afgezet tegen de voorgestelde cassatiemiddelen) in het licht van de geldende jurisprudentie getoetst en is tot de betreffende uitspraken gekomen.

De casuspositie van het Bacchus-arrest verschilt dermate van de onderhavige zaak dat een vergelijking tussen beide volledig mank gaat.

Het gaat daar immers om een verdachte die zich in het gezelschap bevond van de schutter (zijn broer), wist dat deze over een vuurwapen beschikte omdat die dat van hemzelf had afgepakt, en met wie hij gezamenlijk op meerdere momenten, waaronder vlak voor de dodelijke schoten, fysiek en verbaal geweld toepaste. Jegens die verdachte werd aldus aangenomen dat hij handelde in nauwe en bewuste samenwerking met zijn broer, en voorwaardelijk opzet had op het gebruik van een vuurwapen door die broer op een wijze waarvan levensberoving te duchten was. Van een zelfs maar in de verte vergelijkbare situatie is ten aanzien van de heer Boerenveen geen enkele sprake.

De door de AM uit die uitspraak gedestilleerde rechtsregel komt in het arrest zelf niet voor, en is een algemene samenvatting van wat onder medeplegen verstaan zou kunnen worden. De AM laat echter na om deze rechtsregel op de concrete casus van cliënt toe te passen (noch afgezien van het feit dat de aanname van de feitelijke gang van zaken door de AM niet is onderbouwd en dus op drijfzand berust). De verdediging heeft dit arrest en de conclusie van de Procureur Generaal als **bijlage** bij deze dupliek overgelegd teneinde Uw krijgsraad in staat te stellen zelfstandig hiervan kennis te nemen.

In het ‘gevaarlijke hond’-arrest heeft de HR nadere algemene aanknopingspunten gegeven voor de beantwoording van de vraag wanneer sprake is van een “aanmerkelijke kans” zoals deze aan de orde komt bij de beoordeling of sprake is van voorwaardelijk opzet. De HR merkt daaromtrent op dat onder “de naar algemene ervaringsregels aanmerkelijke kans” dient te worden verstaan de in de gegeven omstandigheden reële, niet onwaarschijnlijke kans. De verdediging heeft ook dit arrest als **bijlage** bij deze dupliek overgelegd teneinde Uw krijgsraad in staat te stellen zelfstandig hiervan kennis te nemen.

De casuspositie van die zaak laat zich evenmin goed vergelijken met de onderhavige zaak. Zelfs als u de daadwerkelijke daders in deze zaak als ‘gevaarlijk’ wilt betitelen, evenals de honden in de casus van het aangehaalde arrest, dan nog moet worden vastgesteld dat zij – anders dan in dat arrest – niet bij een eerder vergelijkbaar incident betrokken waren, en voorafgaand aan de Decembermoorden niet als moorddadig

bekend stonden. Sterker nog: op de eerdere coup poging door de heer Rambocus was gereageerd door hem te arresteren en voor de rechter te brengen.

De A.M. laat ook hier weer na om de concrete casuspositie te toetsen aan de rechtsregel die hij uit de jurisprudentie destilleert. Waarom meent hij – want dáár komt zijn uiteindelijk standpunt op neer - dat de heer Boerenveen door het opvolgen van de schijnbaar rechtmatig gegeven order om het alarmplan in te stellen, bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat hij nauw en bewust zou samenwerken met personen die op een andere locatie 15 personen hebben vermoord? Ik meen niet dat Uw Krijgsraad kan oordelen dat het een reële, niet onwaarschijnlijke kans was dat de 15 slachtoffers zouden worden vermoord. En zelfs als u die horde neemt en wél tot dat oordeel komt, dan nog kan niet worden gezegd dat de heer Boerenveen vanuit zijn kennispositie (niet behorend tot de Groep van 16 of het Militair Gezag, maar behorend tot de legerleiding die op schijnbaar reguliere wijze bij de handhaving van de openbare orde werd betrokken) die kans “bewust heeft aanvaard”. Voor bewuste aanvaarding is het nodig dat wordt vastgesteld dat cliënt wist dat er een reële mogelijkheid bestond dat de opgebrachte personen zouden worden vermoord, en zich daarvan niks heeft aangetrokken. De enkele informatie dat er personen waren opgebracht (zonder hun identiteit te kennen) die kennelijk werden verdacht van betrokkenheid bij een tegencoup, roept geen situatie in het leven waarin men zich bewust móet zijn van de kans dat die personen zonder vorm van proces worden vermoord in een land waar dat nog nooit eerder was gebeurd. De enkele opdracht van een meerdere om een reguliere legertaak te vervullen roept – onder de toen vigerende omstandigheden - geen situatie in het leven waarin men zich zonder meer bewust móet zijn van de mogelijkheid dat men wordt misbruikt als dekmantel voor laffe executies.

En ten slotte staat nog aan enige vorm van een veroordeling in de weg dat de rol van de heer Boerenveen in het geheel aan gebeurtenissen – het opvolgen van de order om het alarmplan in te stellen op een andere locatie in de stad – geen nauwe en bewuste samenwerking oplevert met de planners en uitvoerders van de moorden. Ook van opzettelijke medeplichtigheid is onder die omstandigheden geen sprake.

De door de A.M. aangehaalde arresten kunnen dus evenmin tot steun zijn voor het standpunt dat cliënt veroordeeld zou moeten worden.

Resumerend

President, leden van de Krijgsraad, mijnheer de A.M., recht wordt niet gedaan op basis van aannamen en veronderstellingen. Recht wordt niet gedaan door strafrechtelijke verantwoordelijkheid toe te delen enkel op grond van rang of positie. Recht wordt evenmin gedaan door de *totem pro parte*-redenering dat uitvoering van enige rol in het grote geheel van de chaos tijdens die dagen, strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor deze moorden zou impliceren.

Bataljonscommandant Boerenveen was uit hoofde van zijn functie betrokken bij het instellen van het alarmplan: een strategisch plan dat bedoeld was voor bepaalde scenario's. Het alarmplan bestaat vandaag de dag nog steeds. In die periode in het land bestond de mogelijkheid van een coup d'etat of ernstige onrust, en dat is een van de scenario's waarvoor alarmplannen zijn bedoeld. Het behoort tot de normale taken van een leidinggevende in het leger om daarvan en van de daarbinnen te vervullen rol op de hoogte te zijn. Het is bovendien volstrekt normaal, en allerm minst redengevend voor de feiten, dat de bataljonscommandant frequente contacten heeft met zijn leidinggevend en met andere militairen, juist over zaken die het leger aangaan.

Men kan samenzweren op allerlei niveaus: als groep naar de buitenwacht toe, als groep binnen een groep, of als individuen behorend tot verschillende groepen. Binnen dit onderzoek spelen diverse personen en groepen een rol. Er is de groep van 16, er is het Militair Gezag, er is het leger en er is de legerleiding. De slachtoffers vormden in de ogen van sommigen kennelijk een bedreiging voor het toenmalig Gezag. Daarvan maakte Boerenveen geen onderdeel uit. Vanuit dat perspectief had cliënt geen motief om bij deze feiten betrokken te raken, en hadden zij die wél een motief hadden geen reden om Boerenveen daarbij te betrekken.

Recht moet worden gedaan op de feiten. De feiten van deze zaak laten geen veroordeling van de heer Boerenveen toe. Hij was als beroepsmilitair in leidinggevende rang onderdeel van de legerleiding, in een periode waarin militaire inzet ook regulier plaatsvond en kon vinden. Hij maakte geen deel uit van het Gezag noch van de groep van 16.

Er is geen bewijs gegeneerd – direct noch indirect – dat zijn betrokkenheid bij de planning of uitvoering van de moorden aantoont of impliceert. De heer Boerenveen had ook geen motief om daarbij betrokken te zijn.

MET VERZOEK:

Nogmaals tot integrale vrijspraak van de heer Etienne Lionel Boerenveen bij de onder A,B en C aan tenlastegelegde feiten wegen het ontbreken van wettig en overtuigend bewijs.

Paramaribo, 29 oktober 2018

-raadsman-